

нов, нерозуміння необхідності діяльності ПО, як таких, з боку державних органів і, відповідно, відсутність підтримки тощо.

Корінь таких проблем у недоліках правового регулювання діяльності ПО, які породжують неможливість належного захисту громадськими організаціями своїх власних прав. Так, дещо непідлаштованим під реалії діяльності ПО є визначення громадських організацій дане в Законі «Про об'єднання громадян»; досить вузько в цьому ж Законі визначені основи взаємодії держави та ПО; відсутні положення щодо громадського контролю з боку ПО за діями державних органів та посадовців; суттєво обмежені можливості для фінансування діяльності ПО. Законодавчі ініціативи щодо врегулювання таких проблем та надання ПО більшого правового означення відсутні.

Підсумовуючи, відзначаємо, що не дивлячись на надзвичайну важливість вже здійснюваної роботи з боку ПО для суспільства та високий потенціал та можливість їх у майбутньому, законодавець наразі не приділяє належної уваги правовому становищу ПО. Тому, пропонуємо прийняти спеціальний Закон України «Про правозахисні організації», який би, зокрема, містив положення щодо визначення поняття ПО та змісту їх діяльності, особливого спрощеного порядку легалізації ПО, уникнення негативного та незаконного впливу на ПО з боку держави, можливості здійснення ПО ефективного громадського контролю. Необхідним також вважаємо створення спеціальної Концепції взаємодії органів державної влади та правозахисних організацій.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент О.В. Совгіря.

Берченко Григорій Валерійович

НУ «ЮАУ ім. Ярослава Мудрого»,

аспірант, кафедра конституційного права України

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРИНЦИП БАГАТОМАНІТНОСТІ (ПЛЮРАЛІЗМУ) ЯК КЛЮЧОВА ЗАСАДА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Громадянське суспільство передбачає широке ідеологічне, політичне економічне різноманіття, що впливає зі свободи людини висловлювати свої погляди, брати участь у політичному і економічному житті. Громадянське суспільство зацікавлене в ідеологічному різноманітті, оскільки це створює умови для його саморозвитку (Ю.М. Тодика).

Взагалі багатоманітність (плюралізм) є похідною від багатоманітності життєвих форм на Землі, а також від всього, що відбувається і доступне для людського спостереження у Всесвіті (В.В. Речицький). На думку С. Гантінгтона соціальний плюралізм є характерною рисою всієї західної цивілізації. Західне суспільство історично завжди було надзвичайно плюралістичним.

Водночас для громадянського суспільства важливою є ідея організованого плюралізму. Організований плюралізм означає, що реально суспільство складається не

стільки з діяльності окремих індивідів, скільки з взаємодії малих і середніх груп та природно створених асоціацій. Таким чином, виникає корпоративно структуроване суспільство, в якому існують групи та об'єднання. На відміну від груп, об'єднання є організаційно сформованими, а їх метою є вираження певних однорідних інтересів. У громадянському суспільстві групи й об'єднання мають різну роль стосовно впливу на державу як на апарат публічної влади. Вплив об'єднань значно сильніший (С.М. Тимченко).

Якщо визнання та розвиток організованого плюралізму поєднується з захищеністю індивідуальних прав особи, то можна вважати, що це — громадянські суспільства. В рамках таких суспільств люди об'єднуються в асоціації та виходять з них, конкурують з іншими спілками та групами інтересів, а також заявляють про свої вимоги державі як рівні і вільні індивіди, права яких захищені конституцією і законами. Отже, громадянське суспільство можна визначити ще й як плюралістичний тип співіснування, організації і захисту групових інтересів та їх стосунків із державою (А. Колодій).

Плюралізм та багатоманітність набувають свого безпосереднього вираження у таких явищах, як політичний, економічний та ідеологічний плюралізм.

Під політичним плюралізмом мається на увазі насамперед юридичне гарантування багатопартійності та свободи політичної діяльності, під економічним плюралізмом — багатоманітність форм власності і господарювання, свобода підприємницької діяльності, а під ідеологічним плюралізмом — багатоманітність політичних ідеологій, які можуть охоплювати найширший спектр, починаючи від ідеологій лівого спрямування і закінчуючи правими ідеологіями.

Відповідні положення, що закріплюють принцип плюралізму, містяться у багатьох конституціях зарубіжних країн.

Так, Конституція Болгарії 1991 р. встановлює: «Політичне життя в Республіці Болгарія ґрунтується на політичному плюралізмі» (п. 1 ст. 11). Цей принцип закріплюється в ст. 1 Конституції Іспанії, у якій встановлюється, що Іспанія конститується як правова демократична соціальна держава, що проголошує вищими цінностями свого правопорядку справедливість, рівність і політичний плюралізм. У пункті 1 ст. 8 Конституції Румунії записано: «Плюралізм у румунському суспільстві є умовою і гарантією конституційної демократії».

У ст. 13 Конституції Росії встановлюється, що в Російській Федерації визнається ідеологічна і політична багатоманітність, багатопартійність. Конституція Республіки Білорусь (ст. 4) зазначає, що демократія в Республіці здійснюється на основі багатоманіття політичних інститутів, ідеологій і думок, що ідеологія політичних партій, релігійних або інших суспільних об'єднань, соціальних груп не може встановлюватися як обов'язкова для громадян. У Конституції Казахстану (ст. 5) закріплюється, що в цій республіці визнається ідеологічна та політична багатоманітність. При цьому встановлюється, що не можна допускати злиття суспільних і державних інститутів, створення в державних органах організацій політичних партій. Стаття 5 Конституції Молдови називається «Демократія і політичний плюралізм». Вона закріплює, що демократія в Республіці Молдова здійснюється в умовах політичного плюралізму, несумісного з диктатурою

і тоталітаризмом, і що жодна ідеологія не може встановлюватися як офіційна державна ідеологія. Конституція Таджикистану (ст. 8) встановлює, що в Таджикистані суспільне життя розвивається на основі політичної та ідеологічної багатоманітності і що жодна ідеологія, в тому числі релігійна, не може встановлюватися як державна. У Конституції Узбекистану (ст. 12) також визначається, що в Республіці суспільне життя розвивається на основі багатоманіття політичних інститутів, ідеологій і думок і що жодна ідеологія не може встановлюватися як державна.

Базовий принцип громадянського суспільства — його багатоманітність закріплений і в Конституції України, ухваленій 28 червня 1996 року. Вона встановлює, що суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності (частини перша ст. 15).

Водночас багато країн уникає конституціювання принципів плюралізму (Франція, Швеція). Так само в перших конституціях не було норм щодо політичної та ідеологічної багатоманітності. Відсутність цих норм не суперечить принципам демократії та правової держави, оскільки на рівні основних законів закріплюється право на свободу слова і переконань, що, по суті, включає в себе принцип політичного плюралізму.

Науковий керівник: д.ю.н, доцент, завідувач кафедри конституційного права України НУ «ЮАУ ім. Ярослава Мудрого» Ю.Г. Барабаш.

Богущ Ніна Александровна

*Белорусский государственный университет,
студент, юридический факультет,
3 курс, 1 группа,*

МЕХАНИЗМ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ГОСУДАРСТВА И ЦЕРКВИ (ОПЫТ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ)

С конца XX века, во многих постсоветских государствах был провозглашен курс на демократизацию общественных отношений и создание правового государства. При этом стало наблюдаться и изменение отношений между государством и церковью. Активное обсуждение места и роли церкви в обществе постепенно заняло важное место в размышлениях о перспективах её развития, прежде всего, в сфере отношений с государством.

Четкого законодательного закрепления механизма взаимодействия государства и церкви в Республике Беларусь нет. Закон «О свободе совести и религиозных организациях» определяет, что школа отделена от государства, религии равны между собой. Из этого можно заключить: Беларусь — светское государство.

Однако в Конституции Республики Беларусь ничего не говорится о том, что церковь отделена от государства. Следует обратить особое внимание на ч. 2 ст. 4 Конституции, подчеркивающей невозможность установления какой-либо религии в качестве обязательной для граждан.

Так, что же на самом деле происходит в Беларуси? Какой механизм взаимодействия государства и церкви существует?

Чтобы разобраться с возникшими вопросами, нам необходимо четко определить признаки светского государства и их наличие в Республике Беларусь. 1) Равенство конфессий. Если внимательно присмотреться к сложившейся ситуации в государстве и законодательстве — то теоретически с данным признаком можно согласиться. Но, на наш взгляд, только теоретически. В последнее время Православие отыгрывает немалую роль в жизни народа, в прочем, как и многие тысячелетия назад. Его принципы, нормы морали и нравственности являются основой многих законодательных актов (Конституции, Уголовного кодекса и др.). И говорить о нарушении ст. 16 Конституции здесь не стоит — что мешало, а может быть продолжает мешать иным конфессиям, безусловно, благотворному, влиянию на формирование духовных, культурных и государственных традиций белорусского народа. Православие исторически приобрело приоритет над другими конфессиями и продолжает удерживать «приоритеты» среди граждан государства. Это подчеркивает и преамбула Основного закона: «...опираясь на многовековую историю развития белорусской государственности...». 2) Свобода создания и деятельности религиозных объединений. Не теоретической, не практической свободы при создании и деятельности религиозных объединений, как общественных организаций, в Беларуси нет. Ярким тому подтверждением является ч. 3 ст. 5 Конституции и ст. 16. Следовательно, если есть исключения, ограничения — о полной свободе говорить нельзя. 3) Установление правового статуса религиозных объединений. Ярким выражением данного признака является закрепленная в Законе «О свободе совести и религиозных организациях» процедура регистрации религиозных организаций, после которой, согласно Гражданскому кодексу, последняя приобретает статус юридического лица, относимого к категории некоммерческих. 4) Признание свободы создания и деятельности атеистических общественных объединений. Данный признак в каком-то роде равен признаку «свобода создания и деятельности религиозных объединений». Значит — ситуация та же.

Следовательно, клерикализма, как заявляют некоторые общественные деятели, в Беларуси нет, ибо в современных условиях клерикализм (власть священства или церкви) является полной утопией. К тому же церковь понимает, что должна быть независима от государства, ибо только тогда она может вполне исполнять собственную религиозную миссию, а также сохранять духовный и нравственный авторитет.

Однако по перечисленным выше признакам светского государства можно сделать вывод, четко выраженного «светского» механизма взаимодействия между государством и церковью в Беларуси нет.

Все это заставляет внимательно изучить законодательство о взаимоотношениях государства и церкви (ст. 2 Закона «О свободе совести и религиозных организациях»), поскольку действующее законодательство позволяет грамотно разрешить насущные вопросы в отношениях государства и церкви, что выражается в белорусском государстве следующим образом: а) правовой статус: